

ЗМІСТ

окремого вступного випробування для кандидатів на навчання в ад'юнктурі за спеціальністю А1 освітні науки (011 Освітні, педагогічні науки) з іншою базовою освітою

Розділ 1. Історія зарубіжної педагогіки

Тема 1. Виховання і педагогічна думка в античному світі (Давня Греція і Давній Рим).

Система виховання та освіти у Давній Греції. Спартанська та Афіньська системи виховання. Спільні та відмінні риси цих систем. Освіта і виховання в добу Еллінізму III–I ст. до нашої ери. Філософи Давньої Греції про виховання. Педагогічні ідеї Піфагора, Геракліта, Ісократ, Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля.

Особливості освіти і виховання у Давньому Римі. Ідеї провідних мислителів Давнього Риму в контексті освіти і виховання. Педагогічна думка Давнього Риму: Цицерон, Сенека, Квінтіліан.

Тема 2. Освіта і виховання в західноєвропейських країнах в епоху Середньовіччя, Відродження та Реформації.

Освіта і виховання у середньовічній Західній Європі. Шкільний устрій Середньовіччя. Схоластика і її вплив на зміст і методику навчання. Розвиток університетської освіти в Західній Європі в епоху Середньовіччя. Вплив Реформації на розвиток виховання та освіти. Система виховання єзуїтів у період Контрреформації.

Зародження гуманістичної педагогіки в епоху пізнього Середньовіччя (XIV – XVI ст.) – епоху Відродження. Школа і педагогічна думка у Європі в епоху Відродження. Погляди мислителів доби Відродження на виховання та освіту. Культура епохи європейського Відродження. «Будинок радості» В. да Фільтре. Педагогічні погляди Т. Мора і Т. Компанелли. Гуманістичні ідеї освіти і виховання Ф. Рабле, Е. Роттердамського, М. Монтеня. Соціалістичні утопісти про освіту і виховання.

Тема 3. Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.).

Особливості епохи Нового часу (XVI – XVIII ст.) та головні ідеї європейських мислителів цього періоду щодо освіти і виховання.

Новаторство педагогічних ідей Яна Амоса Коменського. Життя та педагогічна діяльність Я. Коменського. Світогляд Я.А. Коменського, мета та завдання виховання особистості. Метод виховання та навчання за Я.А. Коменським. Вікова періодизація й система шкільної освіти. Зміст і методика виховання дітей в материнській школі.

Класно-урочна система Я.А. Коменського. Принципи навчання. Трактатування Я.А. Коменським принципу природовідповідності.

Моральне виховання. Характеристика навчальних книг Я.А. Коменського.

Вимоги до особистості вчителя в педагогіці Я.А. Коменського.

Англійська педагогіка XVII ст. Педагогічна концепція Дж. Локка. Цілісна система виховання Джона Локка. Програма виховання джентльмена. Дж. Локк про значення раннього початкового виховання дітей. Мета, зміст і методика фізичного, морального і розумового виховання дітей. Проект «Робочі школи».

Французьке просвітництво XVIII ст. Педагогічна думка про виховання і освіту епохи Просвітництва. Модель освіти і виховання Ж.-Ж. Руссо. Вчення про природне, природовідповідне та вільне виховання Жан-Жака Руссо. Теорія самоцінності дошкільного дитинства. Вікова періодизація життя дітей і особливості виховання і навчання в кожному з вікових періодів.

Порівняльна характеристика поглядів Гельвеція та Дідро. Народна освіта у країнах Західної Європи XVII-XVIII ст.

Тема 4. Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.).

Педагогічна діяльність та соціальні погляди Й. Г. Песталоцці. Мета і сутність виховання за Й. Г. Песталоцці. Теорія елементарної освіти.

Педагогічна теорія Й. Гербарта.

Провідні педагогічні ідеї А. Дістервега. Мета, завдання і принципи виховання. Програма розвивального навчання.

Теорія класичного університету Вільгельма фон Гумбольдта. Особливості організації освітнього процесу в Берлінському університеті (1809).

Тема 5. Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX – XX ст.).

Характеристика основних наукових напрямків у зарубіжній реформаторській педагогіці кінця XIX – XX ст. Дитиноцентризм.

Реформаторські течії у вихованні. Педагогіка «вільного виховання».

Джон Дьюї – представник педагогіки прагматизму (прогресивізму) та інструменталізму. Експериментальна педагогіка. Експериментальна новаторська школа-лабораторія Дж. Дьюї.

Педагогіка «громадянського виховання» і «трудової школи». Вільгельм Лай – засновник «школи дії». Георг Кершенштайнер та «трудова школа».

Вальдорфська школа Р. Штайнера. Історія виникнення першої вальдорфської школи. Особливості вальдорфської педагогіки.

Навчання за «методом проектів», розробленим американськими педагогами У. Кілпатріком та Е. Паркхерст. «Дальтон-план» як різновид «методу проектів». Нові системи виховання «Віннетка-план», «Дальтон-план» (лабораторний метод), «Йєна-план», «Мангеймська шкільна система».

Представники функціональної педагогіки у Франції та Швейцарії (Е.Клапаред, А. Фер'єр, С. Френе та інші).

Типи експериментальних навчально-виховних закладів. Концептуальні школи: трудові (Г. Кершенштейнер), школи дії (А. Лай, Д. Дьюї), вільного виховання (М. Монтессорі), естетичного виховання (Г. Шаррельман), «Школа життя» (О. Декролі), нові школи (С. Редді, Е. Клапаред, Е. Демолен), сільські виховні будинки (Г. Літц, Г. Вінекен).

Педагогічні погляди Януша Корчака. Педагогічні концепції формування і розвитку особистості. Теорія типів особистості на основі ціннісного підходу Едварда Шпрангера.

Сучасні тенденції розвитку освіти та педагогіки в провідних країнах світу (США, Велика Британія, ФРН, Франція).

Особливості вищої освіти у США. Підготовка фахівців з вищою освітою у провідних університетах США (Гарвардський університет, Массачусетський технологічний інститут, Принстонський, Стенфордський, Колумбійський, Єльський університети).

Особливості вищої освіти у Великій Британії. Підготовка фахівців з вищою освітою у провідних британських університетах (Оксфордський, Кембриджський, Манчестерський, Единбурзький університети).

Особливості організації навчання в університетах ФРН і Франції.

Розділ 2. Історія української педагогіки

Тема 1. Виховання, писемність, освіта в Київській Русі.

Загальна характеристика освіти і виховання в Київській Русі. Вплив християнства на розвиток освіти і педагогічної думки. Організація шкіл, зміст їх роботи. Школа книжного вчення князя Володимира Святославовича. „Академія” Ярослава Мудрого. Двірцеві школи XII століття. Зміст освіти, навчальні книги. Майстри грамоти. Зміст та методи навчання у школах грамоти. Школи ремісничого навчання. Розвиток церковних шкіл. Жіночі монастирські школи. Основні педагогічні пам'ятки Київської Русі. Педагогічна думка в творах стародавньої літератури XI - XIII ст. Освіта і педагогічна думка під владою Польщі та Литви. Вплив колоніальної політики Литви і Польщі на стан освіти в Україні.

Тема 2. Школа і педагогічна думка в епоху українського національного Відродження.

Розвиток мережі братських, козацьких, січових, дяківських, церковних шкіл, шкіл народного мистецтва і ремесел тощо. Перший друкований слов'янсько-руський буквар І.Федорова (1574 р.). Заснування Острозької школи (1576 р.), Києво-Могилянської колегії (1632 р.) як шкіл підвищеного типу. Статути, підручники, навчальні посібники як педагогічні пам'ятки XVI -XVII ст. Впровадження педагогічних ідей епохи Відродження і реформації у діяльність братських шкіл. Педагогічні ідеї учителів братських шкіл та колегій Г.Смотрицького, К.Ставровецького, Л.Зизанія, І.Гізеля, П.Могили,

І.Борецького, П.Беринди, З.Копистинського, Е.Славинецького, С.Полоцького, М.Смотрицького.

Тема 3. Освіта і педагогічна думка у період розкладу феодалізму і зародження капіталістичних відносин (друга половина XVII – XVIII ст.).

Народно-визвольна війна в Україні 1648-1654 рр. і культурно-освітній рух у другій половині XVII ст. Розвиток початкової освіти. Шкільна література. "Синопис" – перший підручник з історії України. Козацькі літописи. Відкриття Львівського університету (1661 р.).

Створення нових навчальних закладів в Україні. Малоросійської колегії (1700 р.), Переяславської школи (1738 р.), Глухівської співацької школи (1738 р.). Роль Київської академії в розвитку педагогічної думки (Ф.Прокопович, М.Козельський, М.Козачинський, С.Яворський, С.Калиновський).

Посилення наступу російського самодержавства на українську школу, систему виховання. Руйнування Запорізької Січі. Поневолення України іноземними колонізаторами і його руйнівний вплив на культуру і освіту. Статут народних училищ 1786 р. Освітня діяльність і науково-педагогічна творчість Г.С.Сковороди. Традиції української етнопедагогіки в його творчості. Розвиток ним ідеї „спорідненої праці”. Дидактика сімейного виховання Г.С.Сковороди.

Тема 4. Вітчизняна освіта і педагогічна думка у XIX ст.

Стан освіти в різних регіонах України. Історія заснування Харківського (1804 р.), Київського (1834 р.) університетів, характеристика їх роботи та ролі у керівництві народною освітою і в підготовці вчителів на Україні. Значення Львівського університету для поширення освіти на західноукраїнських землях. Державна система народної освіти на західноукраїнських землях (1805 р). Перехід народних та парафіяльних шкіл у відання консисторій. Літературно-освітня діяльність гуртка «Руська Трійця» (М.Шашкевич, Я.Головацький, І.Вагилевич) та їх альманах «Русалка Дністрова». Запровадження української мови як навчальної дисципліни і відкриття кафедри української мови у Львівському університеті. Освітня програма Кирило-Мефодіївського товариства, її близькість до освітніх ідей французьких соціалістів-утопістів.

Педагогічні погляди Т.Г.Шевченка. Боротьба за збереження і подальший розвиток рідної мови, культури, національної системи виховання. Видання «Южнорусского букваря». Гуманізм педагогічних поглядів Т.Г.Шевченка на сімейне і дошкільне виховання.

Просвітня діяльність та педагогічні погляди П.Куліша. П.О.Куліш про роль народознавства, рідної мови у вихованні патріотизму, формуванні мислення, духовності дитини. «Граматики» П.Куліша. Боротьба П.О.Куліша за українську національну систему виховання.

Громадсько-освітня і педагогічна діяльність О.В.Духновича. Створення ним теорії природовідповідного виховання на засадах народності. Дидактичні проблеми. Вимоги до вчителя-вихователя.

Педагогічна теорія К.Д.Ушинського Педагогічна теорія К.Д.Ушинського. Ушинський про навчання і виховання рідною мовою. Ідея народності виховання.

Громадсько-педагогічний рух і шкільні реформи 60-х років в Україні. Стаття М.І.Пирогова «Питання життя» та обговорення громадськістю гострих проблем виховання і народної освіти. Ідеї загальнонародного виховання, загальної професійної освіти в працях М.І.Пирогова. Діяльність М.І.Пирогова на посту попечителя Одеського та Київського учбових округів Початкова школа в 70-80-ті роки. Статут гімназій і прогімназій (1864 р.). Класичні і реальні гімназії. Зміст і методи навчання. Боротьба царизму проти діяльності ліберальних земств в галузі народної освіти. Русифікаторська політика царизму у галузі освіти. Заборона видавати українською мовою навчальні посібники (1886р.), заборона навчання у початкових школах українською мовою (1864р.), повна заборона української мови у школах і суспільному житті (1876 р.). Реакція в галузі освіти. Новий «Статут гімназій і прогімназій» (1871 р.), «Положення про початкові народні училища» (1874 р.). Земські недільні школи на Україні. Боротьба прогресивних педагогів М.О.Корфа, Х.Д.Алчевської за демократизацію народної освіти. Педагогічні з'їзди, курси, товариства в Україні як засіб піднесення культурно-освітнього рівня вчителя.

Тема 5. Освіта і педагогічна наука на початку XX століття.

Початок відродження національної школи в Україні. І.Я.Франко, П.А.Грабовський, М.М.Коцюбинський, С.В.Васильченко, Леся Українка в боротьбі за українську національну школу і мову навчання. Педагогічні ідеї і просвітницька діяльність на рубежі століть українських письменників, культурно-освітніх діячів, вчених - М.П.Драгоманова, Б.Грінченка. Розвиток проблем педагогічної теорії в наукових працях Т.Г.Лубенця, О.Ф.Музиченка.

Народна освіта в Українській Народній Республіці. Просвітницька діяльність і наукова творчість визначного культурно-освітнього діяча, вченого М.С.Грушевського. Боротьба М.С.Грушевського за національну школу, українську систему виховання. Виховне значення основних історичних праць вченого "Історія України-Русі", "Нариси українського народу", "Ілюстрована історія України" та ін., їх навчально-педагогічне спрямування. Культурно-освітня діяльність і науково-педагогічна творчість Івана Огієнка, Софії Русової, Тимофія Лубенця в добу становлення суверенної України. Студентство і учительство в боротьбі за державне, національне і культурне відродження України (1917-1920 рр.).

Тема 6. Школа і педагогічна думка в Україні в 20-30 рр XX століття.

Стан освіти в Україні після закінчення громадянської війни. Україна під чотирма урядами (більшовиками, Польщею, Румунією, Чехословаччиною). Перебудова системи народної освіти і школи України. Запровадження загальної обов'язкової початкової освіти. Ліквідація неписьменності серед дорослого населення. Комплексні і комплексно-проектні програми, теоретична основа і практика застосування. Політехнізація загальноосвітньої та професійної школи. Вплив суспільно-політичних умов на розвиток школи і педагогіки в Україні (становлення СРСР як унітарної держави, штучний голодомор, уніфікація школи, замороження творчої ініціативи вчителів, гоніння передових педагогів).

Запровадження єдиної системи шкільної освіти в СРСР (1934 р.). Руйнування української та інших систем виховання. Суперечності в перебудові змісту, організаційних форм і методів навчально-виховної роботи в зв'язку з постановами ЦК ВКП(б) про школу, педагогічну науку в 1931-1936 рр. Порушення демократичних норм і принципів у галузі шкільного будівництва. Згорання трудового виховання і політехнізації навчання в загальноосвітній школі.

Практична і теоретична діяльність А.С.Макаренка. Мета, завдання і зміст виховної роботи. Теорія дитячого колективу. Закони і принципи розвитку колективу. Закон руху колективу. Принцип паралельної дії. Система перспективних ліній. Проблема співвідношення інтересів колективу і особистості.

Тема 7. Основні тенденції розвитку системи освіти і педагогічної думки в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Стан системи освіти та розвиток педагогічної науки в роки Другої світової війни. Труднощі і суперечності в розвитку школи і педагогіки (50-80 рр.). Упровадження середньої освіти (1972 р.). Кризовий стан в галузі комуністичного виховання, радянської школи, педагогіки, його причини.

Теорія гуманістичного виховання в науковій спадщині В. Сухомлинського.

Новаторство в педагогіці другої половини ХХ ст. (В. Шаталов, О. Захаренко, Ш. Амонашвілі, М. Гузик та ін.), його вплив на педагогіку. Педагогіка співробітництва О. Захарченка.

Розвиток системи освіти і педагогічної думки в Україні у роки незалежності. Педагогіка добра І. Зязюна.

Основні тенденції розвитку освіти і педагогічної думки в сучасній Україні. Вища освіта України і Болонський процес.

Система вищих військових навчальних закладів в Україні. НУОУ як провідний військовий виш незалежної України: історія виникнення, підготовка фахівців за рівнями військового управління, відомі випускники.

Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін.

Розділ 3. Військова педагогіка

Тема 1. Військова педагогіка як окрема галузь педагогічної науки.

Предмет, мета і завдання військової педагогіки. Історія зародження і розвитку військової педагогіки в Україні. Зв'язок військової педагогіки з іншими науками. Методологія військової педагогіки. Структура методології військово-педагогічної науки. Сучасні методологічні настанови щодо підготовки військовослужбовців-професіоналів. Дослідницькі методи у військовій педагогіці. Система методів науково-педагогічного пошуку. Військово-педагогічний процес як цілісне явище. Суб'єкти військово-педагогічного процесу, сучасні вимоги до їх взаємодії. Професійні вимоги до офіцера як керівника військово-педагогічного процесу. Етапи професіоналізації військового педагога.

Тема 2. Військова дидактика.

Закономірності, принципи та підходи до організації навчання військовослужбовців. Проектування цілей і результатів навчання. Основні функції навчання. Зв'язок навчання з вихованням і розвитком особистості військовослужбовця-професіонала.

Загальне поняття про зміст навчання та його компоненти. Особливості розроблення змісту навчання за напрямками підготовки військовослужбовців.

Форми, методи, засоби навчання у військовій частині (підрозділі). Види навчальних занять для військовослужбовців.

Самостійна робота як провідна форма навчання військовослужбовців. Особливості планування та організації самостійної роботи військовослужбовців.

Технологізація навчального процесу у військовій частині (підрозділі). Класифікація технологій навчання військовослужбовців, їх провідні ознаки. Характеристика сучасних технологій навчання.

Дидактичні та технологічні засади контролю навчальних досягнень військовослужбовців з дисципліни.

Загальне поняття про дидактичний контроль, принципи і підходи до його організації. Складові контролю, їх характеристика. Види і форми контролю за навчально-пізнавальною діяльністю військовослужбовців.

Тема 3. Теорія військового виховання.

Сутність і специфіка виховання військовослужбовців. Принципи виховання. Підходи до виховання особистості військовослужбовця-професіонала у військовій частині (підрозділі). Військовий виховний ідеал.

Основні напрями військового виховання.

Методи і форми виховання військовослужбовців. Класифікація методів виховання військовослужбовців.

Система виховних заходів, методика їх організації та залучення вихованців. Місце і роль самовиховання у системі виховної роботи військової частини (підрозділу).

Методика підготовки та проведення виховних заходів у військовій частині (підрозділі). Види і форми виховних заходів. Методичні підходи до підготовки та проведення виховних заходів за участю військовослужбовців. Шляхи і способи залучення військовослужбовців до підготовки та проведення заходів з військово-патріотичного виховання. Критерії оцінювання ефективності виховних заходів у військовій частині (підрозділі).

Тема 4. Теорія управління військово-педагогічним процесом.

Теоретичні основи управління військово-педагогічним процесом у військовій частині (підрозділі).

Основні функції військово-педагогічного менеджменту. Технологічні підходи до планування навчально-методичної, наукової та виховної роботи циклових предметних комісій у військовій частині (підрозділі). Організація і контроль якості військово-педагогічного процесу у військовій частині (підрозділі).

Підручники та посібники

1. Військове виховання: історія, теорія та методика : навч. посіб. за ред. В. В. Ягупова. Київ, 2002. 560 с.
2. Військова педагогіка у професійній діяльності офіцера і сержанта : навч. посіб. ; у 2-х ч. Ч. 1 : Загальні основи педагогіки та військова дидактика ; О. В. Бойко [та ін.]. Львів : АСВ, 2012. 447 с.
3. Військова педагогіка у професійній діяльності офіцера і сержанта : навч. посіб. ; у 2-х ч. Ч. 2 : Методика та системи виховання військовослужбовців : О. В. Бойко [та ін.]. Львів : АСВ, 2012. 369 с.
4. Вітченко А.О., Осьодло В.І. Педагогіка вищої військової школи : підруч. Київ : НУОУ, 2017. 504 с.
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки. Книга 1. Історія зарубіжної педагогіки : навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 624 с.
6. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с.
7. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки і шкільництва : навч. посіб. Тернопіль, 1996. 436 с.
8. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. Вид. 4-те. Київ : Центр учб. літ., 2011. 190 с.
9. Ягупов В. В. Військова дидактика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2000. 399 с.
10. Фіцула М. М. Педагогіка : посіб. Київ : Акад., 2002. 528 с.

Інші джерела

1. Вітченко А.О., Осьодло В.І. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін. *Наука і оборона*. 2019. № 2. С. 44–50. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-7-2-44-50>
2. Національна академія оборони України: минуле та сьогодення: Історичний нарис / За заг. ред. В.Г. Радецького. Київ : НАОУ, 2007. 116 с.